

DIN PREOCUPĂRILE PREOTULUI ERACLIE PORUMBESCU PRIVIND PĂSTRAREA ȘI CULTIVAREA ARTEI POPULARE ROMÂNEȘTI

GEORGETA ȚURCANU

Lucrarea prezintă contribuția preotului cărturar, bucovinean, Iraclie Porumbescu la marea operă de păstrare și cultivare a artei populare românești, în lumina a două documente inedite; corespondență Iraclie Porumbescu — Dimitrie Onciul, datând de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Sunt scrisori achiziționate de la descendenții familiei Porumbescu, respectiv profesoara Nina Cionca din București, autoarea monografiei *Ciprian Porumbescu*, apărută în anul 1984, scrisori care, în prezent, se află în arhiva Muzeului Teatrului din Iași.

Reprezentant al românilor patrioți din Bucovina, Iraclie Porumbescu, tatăl compozitorului Ciprian, a fost un slujitor al unirii tuturor provinciilor române, un activ susținător al revendicărilor sociale, atât de necesare populației aflată sub stăpânire habsburgică, cât și un apărător al tradițiilor, al folclorului și al artei populare din această parte a țării.

A avut o importantă contribuție în culegerea mărturiilor spirituale și la cultivarea artei populare românești în dulcea Bucovină, „...*partea cea mai veche și cea mai frumoasă a țării noastre... obârșia Moldovei... pământul cel mai înflorit*”, cum îi plăcea poetului Mihai Eminescu să o definească.

Preocupările lui se înscriu pe linia continuării interesului manifestat față de viața materială și spirituală a poporului nostru, încă din secolul al XVII-lea de către cărturarii români.

Biografia sa este tipică figurii de preot apostol, luminator al satelor. A fost un preot și un om de înaltă ținută morală.

I. Porumbescu s-a născut la 9 martie 1823, în satul Sucevița din ținutul Rădăuțului, ca fiu al lui Atanasie Golembiowski, descendent al unei familii de emigranți polonezi, țărani săraci, dar gospodari și cu oarecare știință de carte. A devenit preot, datorită faptului că la 2 ani, îmbolnăvindându-se grav, s-a însănătoșit în mod neașteptat și atunci mama sa, Varvara, l-a „jertfit” fecioarei Maria, implorată în timpul bolii. Intrând în Mănăstirea Putna, Iraclie la vârsta de numai 5 ani citește bucoavna și ceaslovul, la 6 ani descifrează psaltirea datorită protectorului său, egumenul G. Platenchi. În 1833, este înscris la școala din satul nemțesc Karlberg, de lângă Putna, unde urmează doi ani, fiind înscris apoi la o școală din Suceava. Fiind elev bun, protectorul îl înscrie la gimnaziul din Cernăuți. După moartea acestuia este nevoit a se întreține, îndeplinind diferite servicii pe lângă profesorii săi. A fost și dascăl al unei biserici ortodoxe. Continuă studiile la Seminarul din Cernăuți și la Seminarul diecezan. La Universitatea din Cernăuți audiază cursurile lui Aron Pumnul. În 1850 primește atestatul de student sârguincios. Se căsătorește cu Emilia Klodnizki, din satul Voievodeasa, fiica unor țărani înstăriți. În 1850, proaspătul seminarist este hirotonisit preot. Din acest an încep peregrinările prin parohiile satești de pe

plaiurile Bucovinei. I-au fost incredințate parohii dificile, cu probleme. Astfel, a trebuit să potolească o răzmeriță împotriva regimului și să diminueze tendința de convertire la religia greco-catolică. Rând pe rând se află în parohiile Șipot (1852), Boian (1857), Șipot, Ilișești (1859), Stupca (1865), Frătăuțiu Nou (1884), Putna (1896), unde este numit egumen al acestei mănăstiri.

În 1896, la 13 februarie se stinge din viață, în vârstă de 73 de ani.

În cei 46 de ani ai carierei sale, Iraclie Porumbescu s-a bucurat de prețuire și prestigiu pentru capacitatea și seriozitatea ce-l caracterizau. Ca preot, s-a împărțit între Altar și slujirea enoriașilor. A păstorit cu credință, îngrijindu-se de cele suflatești, dar și de prosperarea vieții materiale a sătenilor. Prin cuvântările și sfaturile sale, Iraclie a fost mereu alături de săteni, încurajându-le sentimentele naționale, iar în viața de fiecare zi i-a ajutat să-și facă traiul mai ușor și mai liniștit, îndemnându-i să crească oi, să prelucreze lâna, să crească albine etc.

Ca om de cultură a întreținut relații cu personalități de seamă: Vasile Alecsandri, Costache Negri, Aron Pumnul, frații Hurmuzachi, Dimitrie Onciul.

În tinerețe, a scris poezii de inspirație folclorică, iar la vârsta senectuții, găsin-du-și adevărata vocație, a scris povestiri. Ele constituie partea cea mai trainică a operei sale, adăugându-se artei povestitorilor moderni: Ion Creangă și Mihail Sadoveanu. Dintre acestea menționăm: *Un episod hazliu la Mănăstirea Putna*; *Un episod din 1848*; *Amintiri despre Vasile Alecsandri: Istoria violinei lui Ciprian Porumbescu*. În ale scrisului a fost încurajat de V. Alecsandri, care îl îndemna astfel: „*Cearcă, caută, ascultă și întrebă de atari tradiții între poporul din care ești, în care trăiești și mai ales în care și cu care ca preot vei trăi... Cel mai scurt cântec, cea mai mică povestire să nu o bagatelizezi, să nu o ignorezi, să o scrii*”. A cules, astfel, poezii și cântece populare pentru colecția poetului, fapt ce i-a trezit dragostea pentru creația populară și limba românească.

A învățat poezii și cântece din folclor românesc și a fost el însuși autor de muzică: a scris cântece. Dintre cele mai izbutite este *Imnul închinat lui Iancu*, versurile fiind scrise tot de el. Unele din cântecele lui Iraclie Porumbescu s-au cântat în școlile românești din Bucovina, mult timp.

Altădată, tot Alecsandri îl aprecia pentru patriotismul dovedit prin faptele și scrierile sale: „*Îmi place să te văd, mai întâi de toate român, și-apoi că te și ocuși cu scrieri românești. Scrii, să împărtășești și neamului dumitale și al nostru ceea ce ai și ce știi dumneata. Acest popor cu tezaurul lui național, să-l copiem*”.

A scris articole în revistele, gazetele și almanahurile din toate ținuturile românești, cerând respectarea drepturilor istorice ale poporului român. A colaborat la „Albina”, „Gazeta Transilvaniei”, „Românul”, „Telegraful român”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”. A militat pentru introducerea alfabetului latin în școală și biserică.

Am amintit că dintre preocupările lui I. Porumbescu s-a relevat și prețuirea artei populare, strădania sa de a păstra și a cultiva tradițiile acesteia, în care scop va înființa un curs de „industrie casnică” în satul Frătăuțiu Nou.

Alături de Vasile Alecsandri, cuvinte de prețuire a avut și istoricul Dimitrie Onciul, în vremea când acesta se afla profesor la Cernăuți și București și cu care Iraclie Porumbescu a întreținut o strânsă corespondență, din care un număr de șapte scrisori inedite se află în colecțiile Muzeului Teatrului din Iași. Șase scrisori sunt scrise și semnate de D. Onciul și datează din perioada anilor 1888—1891, iar a șaptea scrisoare este a preotului I. Porumbescu, fiind datată 1889.

În rândurile de față ne vom opri numai la două scrisori. Prima a istoricului Dimitrie Onciul, a doua a preotului Iraclie Porumbescu. Rugat să-i trimită o persoană cât mai instruită pentru înființarea unui curs de industrie casnică, tânărul profesor D. Onciul, care avea doar 32 de ani, îi răspunde preotului Iraclie Porumbescu printr-o scrisoare res-

pectuoasă, datată 7 iunie 1888, în care apreciază sârguința și eforturile acestuia de a introduce cursuri practice, predate de învățători cât mai bine pregătiți, subliniind că aceștia „vor fi de mare folos pentru popor”, asigurându-l, în același timp, că îi va da tot ajutorul (Anexa I).

Scrisoarea preotului I. Porumbescu, datată 9 noiembrie 1889, atestă atenția pe care o acorda artei populare și dorința acestuia de a înființa un curs de „*țesere națională*”, cu sprijinul profesorului D. Onciul, căruia i se adresează pe un ton afectuos, părintesc. Curata limbă românească cât și folosirea stilului oral dau un farmec deosebit acestei epistoli (Anexa II).

Prin scrierile și activitatea sa socială, Iraclie Porumbescu a fost un bun român, un patriot înflăcărat, entuziast propovăduitor al adevărului, al ideilor de rededeșteptare națională și de păstrare a sfintei tradiții.

Cu toate greutățile, Iraclie Porumbescu nu s-a lăsat înfrânt, a perseverat în înfăptuirea idealurilor sale identificate cu cele ale poporului, datorită tăriei sale de caracter, credinței în puterea binelui, a frumosului material și etc.

NOTE

¹ *Furnica* — prima societate din țară, înființată la 16 mai 1882, de un grup de doamne, în frunte cu d-na Elena Cornescu (născută Manu, 1832—1916), prima doamnă de onoare a Reginei Elisabeta și cu d-ra Racoviță, nepoata fraților Golești.

Timp de jumătate de veac, această societate a luptat pentru păstrarea portului popular românesc și a izvoarelor străbune.

A fost primul factor cultural care a acordat o mare dezvoltare artei populare românești iar prin participarea la cele 25 de expoziții internaționale a făcut cunoscute străinătății creațiile artistice românești.

Directoarea societății, d-na Sofia Ionescu a înființat prima catedră de artă națională în școli, contribuind la răspândirea izvoarelor strămoșești în toată țara.

Are și meritul de a fi dat un mare avânt industriei naționale, prin alcătuirea a 30 de tipuri de pânză școlară, introduse în 1902, de ilustrul ministru al Instrucțiunii Publice și al Învățământului, Spiru Haret, în toate școlile din România (primare, secundare, normale, profesionale).

ANEXA I

„Stimate Părinte,
În urma prețuitei scrisori a SVoastre m-am

interesat să aflu cunoștință despre un om care vă trebuie pentru școala Dvoastră. Nicî Hlibowicki, nici Isopescul n-au știut să recomande vreunul. Înainte de a vă răspunde, doream să vorbesc încă cu Iwanicki, care avea să vină ieri încoace la cursul pentru școlarele civile ce-l frecventează. N-am fost însă cu dânsul căci n-a venit.

Voi căuta să mă întâlnesc cu dânsul sâmbătă sau duminică, pe când are să vină însăși la cursul cutare. Poate va ști el de unul. În caz să se afle unul care v-ar putea fi de folos, nu voi întârzia a vă face știre.

Ideea ce o urmăriți merită toată atențiunea, păcat numai că ne lipsesc încă mijloacele pentru realizarea ei.

Peste puțin timp, putem însă aștepta îndreptare și în această privință. În vacanțele acestea e hotărât să se trimită un învățator de la pedagogiu de aici în afară, ca să învețe meseria cutare, pentru a putea fine apoi cursuri cu candidații, pe această urmă vom putea avea în curând și noi învățători cu asemenea cunoștințe, care numai decît vor fi de mare folos pentru popor. Până atuncia vom trebui să mai răbdăm încă ceva. De bună seamă ar fi însă bine, ca să se poată începe lucrul și mai curând, precum doriți SVoastră.

Cât pentru mine voi căuta să fiu de ajutor cât voi putea.

Închinându-mă, sunt al SVoastre cu deosebită stimă.

D. Onciul

7 iunie 1888¹

ANEXA II

„Iubite Domnule Dumitraș,

Ca să-ți scriu și eu ceva, căci încă nu ți-am scris nimic, îți scriu și încep cu: „salutare” și dorința să te găsească scrisoarea și dorința mea, bine și-n deplină sănătate.

Noi ne aflăm, mila Domnului, așa cum dorim să te afli DTA.

După aceea Te rog, ca fiind DTA la București, să ostenești cum Te-am rugat... până la institutul „Furnica”¹ și să postești pe cel mai mare peste acel institut ca să-mi scrie, de nu-mi va fi scris până atunci, căci l-am rugat azi prin o epistolă să-mi scrie... de n-ar fi cu puțință să aflu pe-acolo o femeie de treabă, care știe țesere „modernă” și să vie pe la toamna viitoare încoace ca instructoare de țesere, se-nțelege că pentru un onorariu.

Aceasta, cum așijdere Ți-am spus, mi-ar trebui să știu curând ca și apei să afla o atare femeie, să mă-nțelege eu ea și apoi să fac un apel către damele noastre române bucovinene, să mă sprijinească în scopul întreprinderii mele, de a înființa un curs de țesere națională și mai lesnicioasă, de cum pot bietele noastre femei, până acum.

Ajuns-ai bine acasă? Acasă aflat-ai bine? sper că și una și alta, da. Încă odată, salutare și de la mine și de la Mărioara și-ți scrie din toată inima binevoitoriu și doritoriu.

Iraclie

9—11—89¹